

POLITISK ANALYSE

2020

LAG- LS

Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)

POLITISK ANALYSE 2020

Innhold

Geopolitikken	3
Kampen mot nyliberalisme	4
Imperialisme/høyreoffensiven	6
Feminisme	11
Miljø og bærekraftig utvikling	13
Norge og Latin-Amerika	14

Geopolitikken

I Latin-Amerika fortsetter kampen for et rettferdig samfunn. Et samfunn som respekterer menneskelige rettigheter til mat, hjem, utdanning, helse, jobb og fri seksualitet. Et samfunn uten vold mot kvinner, der selvstendighet og suverenitet aksepteres. Kampen har vart i mer enn 500 år. Helt siden europeiske makters kolonialisering av kontinentet, har det blitt bygget samfunn der folk klassifiseres basert på økonomisk status, etnisitet og hudfarge. I de fleste av landene bestemmer kapitalismen over samfunnet. Disse økonomiske premisene for tilbud og etterspørsel fører til kapitalgevinst, men løser ikke samfunnsproblemene i regionen.

I mange år har området vært preget av krig mellom frigjøringsbevegelser og militærdiktaturer der tusener har blitt drept, forsvunnet eller tvunget i eksil. På den ene siden var folk som ville bygge et nytt samfunn. På den andre side var de rike, med støtte fra USA, som ville beholde sine privilegier. I mange land ble det signert fredsavtaler for å få slutt på krigen og bygge demokrati.

Det har ført til en periode hvor venstresiden kunne vinne valg og sette fokus på det folk trengte mest. Urfolk ble hørt flere steder, og fikk rett til jord, ord og stemmer. Naturressurser har i større grad blitt administrert av staten, og ikke av privat sektor. Denne veien frem mot selvstendighet og suverenitet har ikke falt i god jord hos eliten støttet av USA.

Det ble lagt planer for å reversere disse tendensene. Først ved en lavintensitetskrig ved å destabilisere flere regjeringer, skape økonomiske problemer og forsyningsproblemer. Deretter å bygge høyreorienterte organisasjoner for å mobilisere og konfrontere sentrums/ venstre- regjeringene.

I andre tilfeller ble det foretatt statskupp ved hjelp av korruperte politiske partier og domstoler, for å kunne ta tilbake politisk kontroll over statsstrukturen og forsterke sin makt i regionen. Den tredje fremgangsmåten er den massive bruken av sosiale medier og massemedier for å spre propaganda mot venstresideregjeringer og -bevegelser. Dette er en koordinert kampanje også med støtte fra regjeringer i Europa som har interesse i Latin-Amerika. Dette inkluderer også aktører i Norge. Det er nå en klar kontraoffensiv fra USA og høyresiden som kjemper mot de progressive regjeringene og folkebevegelsene som jobber for mer demokratiske samfunn.

Kampen mot nyliberalisme

Nyliberalismen har skapt store sosiale og økonomiske ulikheter i Sør-Amerika, der man ser tydelig at de mest sårbare menneskene sliter med å overleve etter høye priser på grunnleggende rettigheter som helse, utdanning, osv. Omfanget av denne situasjonen har forverret seg under pandemien forårsaket av Covid-19.

I løpet av 2010-tallet har en høyrebølge i Latin-Amerika åpnet dørene for nyliberalistiske krefter. Flere av rettighetene som folk har kjempet for gjennom revolusjoner de siste hundre årene har blitt, og blir, reversert eller fjernet helt gjennom reformer fra høyre regjeringer. Vi kan for eksempel se hvordan Bolsonaro i Brasil og Peña Nieto i Mexico har kjørt en hard linje for privatisering av statlige selskaper og salg av naturressurser. Denne trenden er ikke unik for Mexico og Brasil, men gjelder også for brorparten av landene i regionen. I Bolivia ble det i slutten av 2019 gjennomført et statskupp. I kjølvannet av dette ser vi hvordan blant annet den statseide utvinningen av litium nå står i fare for å falle i hendene på private og utenlandske investorer. Bolivia har etter statskuppet gått i en mer liberalistisk økonomisk retning og åpnet for friere handel med både USA og Israel, noe som vil gå på bekostning av blant annet Bolivias bønder og urfolks rettigheter til jord. Kuppmakerne i Bolivia har også kommet med en anerkjennelse av Juan Guaidó som president av Venezuela. Juan Guaidó og Leopoldo Lopez forsøkte å gjøre statskupp i Venezuela våren 2019, et kupp som dessverre også har fått støtte fra USA.

I 2009 opplevde også Honduras et statskupp, der tidligere president Manuel “Mel” Zelaya og daværende utenriksminister Patricia Rodas ble kidnappet av militære styrker og ført ut av landet. Kuppet møtte store protester innad i Honduras og ble fordømt av både EU og FN. I etterkant av kuppet har Honduras’ befolkning opplevd et stadig mindre demokratisk samfunn hvor retten til ytringsfrihet og menneskerettigheter er i kontinuerlig fare. Det sittende styret har klare diktatoriske trekk med omstridte valg og en president som ikke hadde konstitusjonell godkjenning for å stille til gjenvalg. Landet har kjørt en aggressiv privatisering av statlig eide selskaper, og solgt landområder til private jordeiere. En grunnlovsreform har også åpnet for såkalte ZEDE-soner (Zonas de empleo y desarrollo económico), autonome soner der selskaper bestemmer lover og jurisdiksjon. Dette er rene nyliberalistiske soner der demokratiet legges til side til fordel for selskapenes økonomiske vinning

Flere land har en underfinansiert og stadig mindre offentlig sektor. Midler fra det offentlige flyttes fra det offentlige til det private gjennom subsidiering, og svekker helse, utdannings- og pensjonssektorene. Den private sektoren vokser frem, mens den brede offentlige sektoren rases. Konsekvensene av den aggressive privatiseringen kommer tydelig frem under den pågående koronapandemien. I Argentina er cirka 28 millioner av befolkningen i arbeidsaktiv alder. Av disse har rundt 8-10 millioner uformelle jobber. Argentinas regjering ga sosial støtte til denne delen av befolkningen under karantenenedstengingen av landet. Dette er kanskje ikke nok til å dekke alle deres utgifter, men nok til at de kan bli hjemme. Denne typen støtte er dessverre ikke normen i de latinamerikanske landene. Tar man Colombia som eksempel, har mer enn 60% av den arbeidsaktive befolkningen uformelle jobber. Under den totale nedstengingen av landet har man med en nedbygget offentlig sektor ikke kunne komme med løsninger for at denne delen av befolkningen skal klare seg.

24. april 2020 trakk Argentina seg fra forhandlingene som MERCOSUR har med Canada, Sør-Korea, Singapore, Libanon, India, Israel, Vietnam og Indonesia. Avgjørelsen har skapt usikkerhet om når blokken skal signere avtalene som allerede er ferdigforhandlet med EFTA og EU. Gjennom en uttalelse¹ forklarte det argentinske utenriksdepartementet at «landet ønsker med dette å forebygge de negative effektene knyttet til COVID-19, samt å beskytte den nasjonale industrien, arbeidsplassene og levekårene til de fattige i Argentina. Andre MERCOSUR-land har derimot bestemt seg for å fortsette forhandlingene om frihandelsavtalen.

Handelsavtalen Norge og EFTA har med MERCOSUR-landene Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay var ferdigforhandlet i august. Den gir den høyre-radikale regjeringen i Brasil grønt lys til å fortsette avskogingen av Amazonas, og bryter også med menneskerettighetene (. Avtalens kapittel om bærekraftig utvikling inneholder kun tomme løfter. Dette er dessverre en regel og ikke unntaket når Norge går til forhandlingsbordet.

18. oktober 2019 tok det chilenske folk til gatene. De okkuperte land, protesterte mot systemet og mot regjeringen med alle sine institusjoner. Neoliberalismen ble satt til veggs av det chilenske folk. I november samme år var det også store protester i Colombia. Samtidig som regjeringens strategi har vært å knekke sosiale protester med politi- og militærmakt, har folket svart med å okkupere gatene dag etter dag, uke etter uke.

Sosiale medier er et nytt og viktig verktøy for de sosiale bevegelsene, hvor de kan vise motstand og koordinere aksjoner. Sosiale medier har blitt brukt særlig under koronapandemien, men også generelt, for å spre informasjon, varsle om uregelmessige hendelser og vold. Mens mesteparten av de konvensjonelle mediene styres av mektige personer og selskaper med tett tilknytning til styresmaktene, har sosiale medier vært viktige for at sosiale bevegelser skal kunne få ut informasjon. Det er også viktig å være bevisst sosiale mediers rolle som en effektiv kanal for spredning av feilinformasjon.

¹ <https://www.cancilleria.gob.ar/es/actualidad/noticias/el-gobierno-argentino-y-el-mercosur>

Nyliberalistiske krefter har gjort kampen for territoriet til en allmenn kamp. Å forsvare naturressurser, vannet, jorden, skogen og miljøet angår alle. Urbefolkning, afro-etterkommere og bønder står sammen med fagbevegelser og studenter i en felles kamp mot private investorer. Svaret fra styresmaktene har mange steder vært brutalt. Bønder, urbefolkning og afroetterkommere har blitt fordrevet fra jorden sin. Fattigdomsbeltet i store byer øker, og dette er blitt spesielt synlige i tiden med korona. Folk står igjen uten plass å bo, uten arbeid, uten helsetjenester, uten mat og uten mulighet for utdanning.

Koronaviruset har avdekket og understreket de sosiale og økonomiske urettferdige forholdene som Latin-Amerikas befolkning lever under. Pandemiens tid har blitt misbrukt, både politisk og økonomisk. Gjennom korrupsjon og unnskyldninger for å trække enda hardere på gassen i en nyliberalistisk retning, har koronapandemien blitt brukt til å ta kontroll over folk og skape frykt. Det er derfor helt essensielt å støtte sosiale bevegelser og det latinamerikanske folkets kamp mot nyliberalistisk politikk, og samtidig presse norske styresmakter og investorer vekk fra prosjekter og investeringer som truer Latin-Amerikas frihet, suverenitet, demokrati og trygghet.

Imperialisme/høyreoffensiven

Koronapandemien har endret absolutt alt. Vi lever i en tid med usikkerhet, hvor det er umulig å definere plausible strategier og løsninger på den økonomiske og sosiale krisen som ventes i kjølvannet av pandemien. De progressive og radikaliserede bevegelsene er klare over én ting: de ønsker ikke en situasjon som går "tilbake til normalen", siden de definerer "normalen" som problemet. Men de kjemper mot mektige aktører som ikke bare kommer til å bruke enorme krefter for å få det "normale" verdenssystemet på beina igjen. Krisesituasjonen er allerede blitt brukt for å høste økonomisk gevinst, og motarbeider arbeiderklassen og folkebevegelsenes krav om dyptgående (og evt. revolusjonære) endringer. Protestbevegelsene som oppsto i Ecuador, Haiti, Chile og Colombia i fjor, var de første politiske ofrene for pandemien. Hvordan disse føres videre etter en eventuell gjenåpning, og hvilke krav og prioriteringer som gjøres, avhenger av styrkebalansen mellom maktinnehaverne og de sosiale og politiske bevegelsene.

Allerede før pandemiens utbrudd så vi tendenser til politisk ustabilitet og skiftende oppslutning om forskjellige ideologiske retninger i regionen. Etter et tiår med det såkalte «Pink Tide», hvor kontinentet ble dominert av venstreorienterte og progressive regjeringer, kom det et markant høyreskifte i flere viktige land. Både gjennom grunnlovsregulerte valg (Macri i Argentina i 2015, Piñera i Chile i 2018), og mer udemokratiske regimeskift, gjennomført som såkalte konstitusjonelle kupp og «Lawfare» (Brasils avsettelse av Dilma Rousseff i 2016, og straffeforfølgelsen av Inacio Lula da Silva). Sammen med de andre etablerte latinamerikanske høyreregimene, som i Colombia, Peru og Mexico under Peña Nieto, dannet de allianser og samarbeidsorganer som Lima gruppen og Pro-Sør, og samarbeidet om en gjeninnføring av den nyliberale modellen. Videre støttet de opp om USAs regimeskiftepolitikk mot de gjenstående venstreregimene i Venezuela, Cuba, Nicaragua og Bolivia. Her har Organisasjonen for Amerikanske Stater (OAS) blitt brukt, i tradisjons tro, som USAs viktigste koordineringsverktøy med den lydige generalsekretæren Luis Almagro i spissen. Almagro har vært en nøkkelspiller for koordinering og gjennomføring av USAs intervensjonspolitikk i Latin-Amerika. Trump-administrasjonen brukte alle sine diplomatiske ressurser, inkludert trusler overfor de små karibiske statene, for å få ham gjenvalgt i mars 2020. USA har fortsatt sin aggressive rolle i regionen, spesielt via sine militærbaser i Colombia, Brasil og Peru. NATO har kommet inn som et nytt destabiliserende geopolitisk element i regionen. Eksempelvis har Colombia siden mai 2018 hatt medlemsstatus som global partner i NATO.

Cuba: President Trumps opptrapping av sanksjoner og innstramming av blokaden har ikke bare ført til en alvorlig økonomisk situasjon for landet (forsterket siden deres viktigste handelspartner, Venezuela er inne i en dyp økonomisk krise), men også til en negativ utvikling i de progressive åpningene som ble

satt i gang etter Obamas reetablering av diplomatiske forbindelser, dialog og handel (bl.a. åpning av dialog med kirken, privat sektor og et mer liberalt forhold til sosiale medier). Som vi har sett tidligere, også i andre land i regionen, USAs opptrapping av økonomisk aggresjon og destabilisering fører til innsnevring av politisk, sosial og økonomisk liberalisering, heller en vilje til mer liberalisering. I tillegg til strategiske geopolitiske interesser, er Cuba en viktig intern faktor i USAs politikk, med et stort eksil cubanske miljø i Florida med store potensielle for å avgjøre det kommende presidentvalget. En eventuell ny presidentperiode for Donald Trump kommer til å ytterligere forsinke en rettfærdig løsning på den 60-års lange blokaden og innføring av normale diplomatiske forhold.

Til tross for den dype økonomiske krisen, har Cuba høstet mye positiv oppmerksomhet for sin innsats mot Covid-19-pandemien. De har blant annet sendt ut helsebrigader til noen av de hardest rammede utviklingslandene. Dessverre viser den internasjonale mediekampanjen for å diskreditere disse brigadene tydelig medias rolle i USAs propagandakrig og regimeskifteprosjekt for landet (Teishan A. Latner, 2020)².

Venezuela: Landet har vært hovedfokus i en konstant destabiliseringskrig fra USA under tre forskjellige presidenter. Under George W. Bush ble det utført et kortlivet statskupp i 2002 og opptrappende økonomisk sabotasje i allianse med en voldelig og udemokratisk høyreopposisjon (Eva Golinger, 2007)³ Samtidig som President Obama åpnet opp for dialog med Cuba, fortsatte han den samme regimeskiftepolitikken som hans forgjenger førte mot Venezuela. Dette ved å erklære landet en særs stor trussel for USAs nasjonale sikkerhet, med påfølgende innføring av sanksjoner (Mark Weisbrot, 2015)⁴. Destabiliserings-kampanjen ble ytterligere opptrappet etter Hugo Chávez bortgang i 2013. Hans etterfølger, Nicolas Maduro, var mindre populær, og tok over som president i en periode med ekstrem økonomisk nedgang i kjølvannet av den globale finanskrisen og et dramatisk fall i oljeprisene.

Under Donald Trump og hans «neocon»-team har kampanjen gått i høygir fra begynnelsen av presidentperioden. Nå ledes et diplomatisk og økonomisk propaganda-korstog med stadig mer dyptgående sanksjoner, finanskrig, valutamanipulasjon og støtte til flere kuppforsøk (Pasqualina Curcio, 2020)⁵.

Da opposisjonen, på oppfordring fra USA, trakk seg fra forhandlingene og boikottet presidentvalget i 2018, nektet de å anerkjenne Maduros seier (Lucas Koerner, 2018)⁶. Dette til tross for at valget ble gjennomført i samsvar med avtalene fra forhandlingene og deltagelse fra moderate opposisjonspartier. Det hele tilspisset seg i januar 2019, da Juan Guaidó, en relativt ukjent politiker fra en av de mindre og mest voldelige opposisjonspartiene, tok over som president for landets Nasjonalforsamling. Med støtte fra USA, og i strid med landets grunnlov, utnevnte han seg selv til landets midlertidige president. Han fikk øyeblikkelig anerkjennelse fra USA og sine latinamerikanske og europeiske allierte (Steve Ellner, 2019)⁷. I løpet av 2019/2020 utførte Guaidós opposisjonsfraksjon flere kuppforsøk og attentater, og oppfordret til militær intervensjon fra USA og sine allierte (hovedsakelig Colombia og Brasil). I mai 2020 ble det utført et militært angrep fra Colombia, med mål om å kidnappe president Maduro, og å

² Teishan A. Latner: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10714839.2020.1809103>

³ Eva Golinger: Bush Versus Chávez: Washington's War on Venezuela. Monthly Review Press 2007)

⁴ (Mark Weisbrot, 2015) <https://venezuelanalysis.com/analysis/11262/>

⁵ Pasqualina Curcio, 2020: https://www.resumen-english.org/2020/07/the-impact-of-the-economic-war-on-venezuela/?fbclid=IwAR1xg0Hldz9SqKAHkAU10K78QILt3qfx3DN6N5dtAFgRwKX7ZqC2_XReO04

⁶ Lucas Koerner, 2018: <https://venezuelanalysis.com/News/13609/>.

⁷ Steve Ellner, 2019 <https://venezuelanalysis.com/analysis/14313/>

sette i gang et militært og folkelig opprør (Dave Lindorff, 2020)⁸. Angrepet ble slått ned, og det viste seg at det var leiesoldater fra USA og narko-paramilitære blant de involverte deltakerne. Det ble lagt fram bevis på at Guaidó hadde inngått en kontrakt med det amerikanske, private sikkerhetsselskapet Silvercorp, med nær tilknytning til Trumps regime. Sanksjonene har blitt konstant opptrappet og utvidet, Venezuelas eiendeler i utlandet har blitt beslaglagt (John McEvoy, 2020)⁹. Verdien har blitt overført til Guaidó og hans «skygge»-regjering. Kombinert med oljeembargo og finans boikott har landets økonomi blitt fullstendig kvalt midt i den globale korona pandemien.

I henhold til grunnloven skal valg for nasjonalforsamling finne sted i løpet av 2020. Maduros regjering og moderate opposisjonelle har blitt enige om reform av det nasjonale valgrådet, internasjonal valgobservasjon, og dato (6. desember). Opposisjonspartiene som støtter Guaidó har sagt at de skal boikotte valget, og med flere av sine allierte har USA varslet at de ikke kommer til å anerkjenne valget (Christopher Layne, Anatol Lieven, and Parag Khanna. 2020¹⁰). USA har lansert en egen plan for et grunnlovsstridig presidentvalg og sanksjonering av opposisjonspolitikere som deltar i valget til nasjonalforsamlingen – et grovt brudd på internasjonal rett.

USAs innskjerping av sanksjonene og blokaden, midt under tidenes verste pandemi, viser hvilke kriminelle handlinger Trumps regime er villige til å begå for å få regimeskift og tilgang til landets olje- og andre strategiske ressurser. Dette må sees i kontekst av den globale økonomiske og geostrategiske konflikten med Kina og Russland.

Utsikten for en fredelig løsning på konflikten i Venezuela er avhengig av at det internasjonale samfunnet trekker sin støtte til USAs destabiliserings-politikk og legger press på Trump-regjeringen for å slutte sine intervensjoner, respektere landets suverenitet, og la det venezuelanske folk løse sine egne konflikter i fred. Et lite sannsynlig utfall i den nåværende polariserte geopolitiske situasjonen.

Bolivia: Statskuppet (som de fleste mainstream-medier påsto ikke var et kupp) etter presidentvalget i oktober i fjor, var en nøye planlagt hendelse iscenesatt av landets høyre opposisjon med støtte fra USA og OAS. Mindre uregelmessigheter uten betydning for resultatet (Morales fikk det grunnlovsbestemte flertallet som var nødvendig for gjenvalg), ble betegnet som grovt valgfusk. Dette resulterte i en destabiliserings-kampanje med voldelige demonstrasjoner, politistreik, og til slutt militær intervensjon for å tvinge Morales og ledende regjeringsmedlemmer til å gå av og flykte fra landet med trusler mot seg.

I kjølvannet av kuppet ble det satt i gang en koordinert mediekampanje for å legitimere kupp regimet til den midlertidige presidenten Jeanine Añez. Dette skjedde mens det foregikk massakrer, forfølgelser av Morales-tilhengere, og et fullstendig skifte i landets økonomiske og regionale/diplomatiske politikk. Mye tyder på at det også her, i tillegg til den ideologiske regimeskifte politikken, var strategiske ressurser som Litium og den geo-politiske konflikten med Kina som var en avgjørende faktor for USA.

Valget har blitt utsatt to ganger (i skrivende stund til 18. oktober), med påskudd av Covid-19-pandemien. Men mye tyder på at den egentlige grunnen er at kandidaten, Luis Arce fra Morales parti MAS, leder på meningsmålingene. Utsettelsen benyttes for å trappe opp en propagandakampanje mot

⁸ (Dave Lindorff, 2020, <https://www.counterpunch.org/2020/05/08/us-wants-release-of-two-special-forces-veterans-who-led-failed-coup-invasion-of-venezuela/?fbclid=IwAR2tBwbhPUeDPVVVhjQJis3aLHthFrhJb3O2phTzEWrlcfGEwhEUx1PgVLU>)

⁹ (John McEvoy, 2020 <https://www.thecanary.co/exclusive/2020/05/13/revealed-secretive-british-unit-planning-for-reconstruction-of-venezuela/?fbclid=IwAR0P2Mmb5CRRV8cjlAD4yBjabmjHNRvYtUxmEz1b9TKFxZXWkUR3IDR65jY>)

¹⁰ Christopher Layne, Anatol Lieven, and Parag Khanna. 2020: <https://nationalinterest.org/issue/sepoc-2020>

MAS, og et forsøk på å sette i gang en prosess for å forby Arce, og MAS-partiet i å delta i valget (Katu Arkonada, 2020)¹¹.

Motstanden og protestene øker, spesielt fordi pandemien blir utnyttet for å forsøke og utsette valgdatoen ytterligere. I august sluttet fagbevegelsen seg til disse protestene, bl.a. Central Obrera Boliviana (COB), og Pacto de Unidad (PU). Gruvearbeidere, bønder, kvinner, urfolk fra høylandet, og kolonister fra provinsene i øst, har paralyisert landet og skapt alvorlige problemer for kuppregimet. Det er sannsynlig at et folkelig opprør kan bli resultatet hvis en elitistisk, hvit, nyliberal koalisjon prøver å undergrave presidentvalget i oktober. Samtidig ville en eventuell seier for MAS være et stort problem både for landets høyreside og USAs økonomiske og geopolitiske interesser. Spesielt etter å ha investert mye i å manipulere fram dette regimeskiftet.

Brasil: Brasil er en kontinental supermakt. En regional økonomisk motor som preger og påvirker latin-amerikansk politikk, økonomi og utvikling. Landets geopolitiske interesser og behovet for å forsvare sine dominerende regionale økonomiske og handelsinteresser, gjør at Brasil blir en sub-kontinental imperialistisk stat i seg selv. Det er derfor viktig for USA at landets politiske styresett holder seg til den USA-ledede nyliberale «Washington consensus».

Bakgrunnen for høyrepopulismen i Brasil

Hva betyr valget av Bolsonaro for Brasil? Selv om mange ble forbløffa av Bolsonaros ideologiske kampanje, slagordene og strategiene han brukte før valget i november 2018, er ikke dette helt nye tendenser i dette komplekse og mangfoldige landet. Bolsonaro sprer rasisme, fremmedfrykt og misogyni åpent. Denne diskursen gikk rett hjem i et konservativt og mannsdominert brasiliansk samfunn, som fremdeles sliter med å forstå og fordøye sine egne interne ulikheter og kompleksiteter. I tillegg undertrykkes ofte nødvendigheten av å ta inn over seg landets trøblete fortid. Dette landet, som hadde rundt 6 millioner urfolk da de første portugisiske ekspedisjonene gjorde sin ankomst, har i dag kun ett offisielt språk, nemlig europeisk portugisisk. Ingen av de mer enn 300 stammespråkene som snakkes i Brasil undervises på brasilianske skoler. Urfolks rettigheter er fullstendig overkjørt til fordel for nasjonale og internasjonale selskaper, og anses ofte som en plage og et hinder for utvikling. For det er jo tross alt naturen, enten den er kontrollert av urfolk eller ikke, som er den største og viktigste varen som skal utvinnes og selges internasjonalt av landets hvite befolkning.

I mange brasilianske nabolag, hvor staten er så godt som fraværende og/eller kun følt som voldelig undertrykkelse fra politiet, har evangeliske kirkesamfunn sørget for fremveksten av ultra-konservative verdier. Også blant fattige og den ikke-hvite delen av befolkninga. En diskurs om prektig seksualitet har ført til økt vold mot ikke-binære heteroseksuelle og det foreslås lover som forbyr abort og seksualundervisning på skoler. Disse verdiene støttes også av den hvite overklassen, som vanligvis ikke viser noen form for sympati med deres likesinnede, men fattige medborgere.

Selv om arbeiderpartiet (PT) kan anses for å ha vært et sentrumsparti under Lulas styre (fra 2003-06 og 2007-10), og til tider sentrum-høyre eller høyre under Dilmars regjering (2011-14 and 2015-16), hadde PT likevel et mål om å bekjempe rasisme og misogyni, samt å løfte 60 millioner mennesker ut av fattigdom gjennom omfordelende velferdsprogrammer. Sosial- og miljøpolitikken til PT ble i stor grad kritisert av venstresida og flere sosiale bevegelser for å ikke være ambisiøse nok, og de sosiale velferdsprogrammene fokuserte hovedsakelig på å øke folks forbruk, uten noen politisk opplæring utover det. Bolsonaros diskurs mot velferdsstatspolitikken under valgkampen og ut 2019, symboliserer

¹¹ Katu Arkonada, 2020: <https://www.resumen-english.org/2020/07/bolivia-at-the-gates-of-an-electoral-and-political-military-coup-detat/?fbclid=IwAR2RuXUPv4vg1-EDUSHpgV15cYJFg8b5UdQ69UNgxNV-fRSxKSJvM6SAJUI>).

den ideologiske kampen mot kommunismen som ble ført under militærdiktaturet (1964-85), og som i virkeligheten aldri forsvant under den demokratiske perioden (1986-2016?).

Pandemien førte til en stor endring i den politiske retningen for Bolsonaros regjering og hans koalisjon. Konflikten mellom de fire forskjellige gruppene som har støttet ham ((I) operasjonen-bilvask («Lava jato»), som sørget for at Lula ble utestengt fra valget; (II) Nyliberale krefter (III) Militære og (IV) kristenkonserverne) har blåst opp under koronapandemien. Sergio Moro (og hans støttespiller i bilvask-operasjonen) forlot regjeringen i begynnelsen av pandemien, og stiller seg nå som Bolsonaros største motstander på høyrefløyen. Dette åpnet for mer plass til militære i regjeringen, noe de bruker for å få enda flere statlige ressurser til forsvaret og for å sikre seg fete statlige pensjoner. Samtidig lever resten av den brasilianske befolkningen under dårligere kår etter den siste pensjonsreformen.

I tillegg til en enda større militarisering av regjering, har pandemien også satt troverdigheten til de nyliberale kreftene i regjeringen i sjakk. Bolsonaro og hans finansminister, Paulo Guedes, foreslo i mars å dele ut «korona- vouchers» bestående av R\$ 200 (ca. 370 NOK) i noen få måneder til de som mistet jobben eller ble permittert under pandemien. Sentrum-venstrepartier i kongressen hevet summen til R\$ 500 (ca. 930 NOK) og krevde at støtten ble betalt ut året. Da Bolsonaro forsto at han ikke hadde støtte for å stoppe dette forslaget, økte han potten og tok eierskap til politikken. Regjering har nå betalt «korona- vouchers» på R\$ 600 (ca. 1120 NOK) fire ganger og har lovet å gi støtte ut året, selv om de mener at summen per vouchers må gå ned.

Det er utbetaling av «korona- vouchers» som har sikret Bolsonaro et oppsving på meningsmålingen i august. Selv etter at antall koronadødsfall bikket 100.000 og at han er blitt kåret til den største trussel i kampen mot Covid-19 av det britiske medisinske tidsskriftet The Lancet . Utbetalingen av støtten under pandemien har vært en historisk hendelse uten sidestykke i Brasil. Dette er lett å forstå når man sammenligner «korona-vouchers» med inntektsoverføringsprogrammet Bolsa Familia. Bolsa Familia, som ble implementert av Lulas regjering, har sørget for et enormt fall i ekstrem fattigdom i Brasil og koster årlig ca. 56 milliarder NOK for staten. Utbetalingen av «korona-vouchers» koster 93 milliarder NOK i måneden.

Bolsonaro står nå ved et veiskille. Kutter han i støtten til befolkningen, er sjansen stor for at hans oppslutning synker og at folk kommer til å stille flere spørsmål ved hans håndtering av pandemien. Fortsetter han å utbetale støtten, kan han glemme neoliberales markedskrefter som var hans største støttespiller under valgkampen. Slik det ser ut i august 2020, ligger det dårlig an for Paulo Guedes og hans Chicago Boys. Bolsonaros eneste mål er å klamre seg til presidentstolen lengst mulig.

Bolsonaro er personifiseringen av alle problemene fra en trøblete fortid og en kompleks nåtid. Samtidig er han et symbol på at et sosialdemokratisk Brasil er mulig. Sinnet og harmen som hans støttespiller har stått for, viser at de sosiale endringene virkelig var i gang. Den progressive delen av befolkninga, fra rike til fattige, utgjør fortsatt en stor og betydelig andel i Brasil. I flere tiår har de tatt til gatene, og bidratt til et mer inkluderende og varmere samfunn. Bolsonaro og hans fascistiske nyliberale agenda hindrer riktignok denne utviklinga, men den kan ikke fortsette uforstyrret. Det er gjennom et forent folk og gjennom en konstant og fredelig, men bestemt kamp mot fascisme at demokrati og inkludering igjen kan komme øverst på agendaen.

Motstand mot konsolidering av den nyliberale modellen

Høyresiden har hatt en tydelig gjenoppstandelse på kontinentet, og en mer aggressiv, intolerant og autoritær atferd med tanke på sosial og politisk dissens. Mye takket være USAs nye og mer intervensjonistiske politikk overfor regionen. Et fornyet «kald krig»-syn på verden som en geopolitisk slagmark mellom et avtagende imperium og et raskt voksende nytt maktsenter i Kina og Russland, skaper en farlig arena for den folkelige kampen om reelle sosiale, økonomiske, og politiske endringer, og et bærekraftig alternativ til USAs nyliberalistiske fasit. USAs reetablering av hegemonisk kontroll over regionen, undergraving og oppløsning av uavhengige regionale samarbeids- og

integreringsorganer som UNASUR, kommer til å sette tilbake de progressive endringer til «Pink Tide»-epoken i flere år fremover.

Et lyspunkt var presidentvalgene i Mexico og Argentina som gikk mot høyrestrømmen, og tyder på at det er langt unna et fullstendig paradigmeskifte, slik flere har spådd. Disse to landene er regionens økonomisk viktigste land etter Brasil, og kan fungere som en bremsekloss for USAs nyliberale og ideologiske planer for regionen. Men det er fremdeles et koordinert og integrert grasrot-samarbeid som trengs på kontinentet for å stå opp mot høyresidens offensive reetablering av nyliberale modeller, korrigerer venstre regjeringenes tendenser til byråkratisering, korrupsjon og autoritarisme, og for å bygge rettferdige og bærekraftige alternativer på tvers av kontinentets landegrenser.

Feminisme

En feministisk oppvåkning har preget Latin-Amerika det siste tiåret. Feministiske organisasjoner og kvinnerettighetsorganisasjoner har stadig vokst seg sterkere og gjort opprør mot machoisme og patriarkalske strukturer i samfunnet generelt, og innad i venstresida har det blitt tatt et oppgjør mot undertrykkelse og patriarkalsk vold. Personer som bryter med kjønns- og seksualitetsnormer er særlig utsatt for denne typen vold. Med en økt organisering ser vi at den skeive bevegelsen er blitt sterkere og mer synlig over hele kontinentet.

Etter de massive protestene mot sosial ulikhet i Chile i fjor høst, lagde det chilenske feministiske kollektivet *LasTesis* en kamplåt mot vold mot kvinner. «En voldtektsmann på din vei» signaliserte misnøyen med at statsmaktene lukker øynene for kjønnet vold, og har siden blitt framført verden over. I Chiapas har EZLN arrangert to møter for kvinner i kamp i løpet av de siste årene. I 2019 deltok mer enn 4000 kvinnelige aktivister fra hele verden. Bevegelsen *Ni Una Menos*, «ikke en mindre», som startet opp i Argentina fylte fem år i 2020. Ni Una Menos organiserer seg mot kjønnsbaserte drap og vold mot kvinner og jenter, og har kommet langt med sitt arbeid. Samtidig har koronapandemien igjen illustrert hvor mye av kampen som gjenstår, og hvor kritisk situasjonen er for kvinner i Latin-Amerika.

Etter nedstengningene som følge av pandemien, ser man en enorm økning i antall kvinneedrap (femicidios) og forsvinninger. Kjønnsbasert vold mot kvinner omtales som den andre pandemien.¹² Plutselig ble voldsofre innestengt med sine overgripere uten tilgang på viktig støtte fra venner, kollegaer og naboer. I Peru er det rapportert om minst 915 forsvunne kvinner¹³, i Colombia har det på det meste blitt rapportert om fem kvinneedrap på ett døgn¹⁴ og i Brasil har antallet kvinneedrap økt med 22 prosent i 12 av landets delstater under pandemien. UN Women advarte allerede i starten av mars¹⁵ om risikoen for økning av vold mot kvinner på grunn av karantene-tiltakene som kom til å bli innført. Mens latinamerikanske land bruker ressursene sine på koronakrisen, blir andre kriser nedprioritert. Dette gjelder også den utstrakte kjønnsbaserte volden, som har store konsekvenser for latinamerikanske kvinner.

Brasil: Kun én prioritet

Den feministiske bevegelsens seire er ubestridelige. Det viser blant annet ulike eksempler fra Brasil. I 1988 ble kvinner anerkjent som likeverdige med menn i grunnloven, i 2006 kom Maria da Penha-loven

¹²<http://www.latin-amerikagruppene.no/artikkel/2020/06/08/den-andre-pandemien-kj%C3%B8nnsbasert-vold-mot-kvinner>

¹³<https://www.nodal.am/2020/07/necesitamos-saber-que-paso-con-ellas-mas-de-900-mujeres-desaparecieron-en-peru-durante-la-cuarentena/>

¹⁴<https://www.nodal.am/2020/06/colombia-alerta-ante-cinco-femicidios-en-48-horas-y-ya-van-casi-80-durante-la-cuarentena/>

¹⁵<http://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls-en.pdf?la=en&vs=5006>

mot kjønnsbasert vold, i 2015 ble en lov mot kvinnedrap vedtatt og i 2018 ble seksuell trakassering ansett som en forbrytelse. Seierne til tross, etter et år med Jair Bolsonaro som president, har brasilianske kvinner kun én prioritet: å overleve.

I 2019 gikk andelen kvinnedrap over hele landet opp med 7,2 prosent, mens de generelle drapstallene har gått ned. Én kvinne blir drept hver syvende time i Brasil, og støtten til krisesentrene for kvinner, *Casa da mulher brasileira*, er blitt fjernet. Det samme gjelder Departementet for kvinner, familie og menneskerettigheter. Departementet har som oppgave å lage forebyggende kampanjer mot seksuelle overgrep og trakassering, ungdomsgraviditet, seksuelt overførbare sykdommer og vold mot kvinner. Støtten til departementet har det siste året blitt kuttet med 95 prosent, og viser at beskyttelse av kvinner og jenter ikke lenger prioriteres av regjeringen.

Kvinner har historisk sett hatt færre rettigheter enn menn og tjent mindre. Samtidig har de jobbet mer for samfunnet. Regner du timer som brukes på husarbeid og jobb, arbeider for eksempel den gjennomsnittlige brasilianske kvinnen nesten dobbelt så mye som menn (IBGE). Dette er et viktig moment som den feministiske bevegelsen har kjempet for å løfte, like fullt i andre latinamerikanske land (og andre steder i verden), som i Brasil.

Kampen for demokratiet

Kampen mot kjønnsbasert vold er en lang og seig kamp. Desto viktigere er det at anmeldelser og varsler om undertrykking aldri bortforklares. Når kvinner og alle som bryter med kjønns- og seksualitetsnormer velger å gå offentlig ut med varsler, handler det i mange tilfeller om at man ikke er blitt hørt. Det være seg i en organisasjon, på et universitet eller i andre rom der man har forsøkt å anmelde. Avgjørelsen om å gå ut offentlig reflekterer også en enorm og velbegrunnet mistillit til rettsvesenet. Dette gjelder særlig saker som omhandler trakassering, voldtekt og andre former for kjønnsbasert vold. “Jeg tror (på) deg” er et viktig prinsipp – også innenfor den politiske venstresida.

Den feministiske kampen er kampen for demokratiet. Den er en stadig kamp i hjemmet, der vi organiserer oss, på arbeidsplassen, i samfunnet og i verden. Kapitalismen vil legge beslag på kroppen, på tiden og på rommene våre. Den feministiske kampen er derfor en strukturell kamp for et fritt samfunn og en antikapitalistisk kamp. Ingen er fri før alle er fri.

Miljø og bærekraftig utvikling

Mange land i Latin-Amerika sliter med råvareavhengighet, og mangel på egen industri som kan nyttiggjøre seg av råvarene som produseres. Dermed blir økonomien deres både svært avhengig av råvarepriser, som også har en tendens til å endre seg oftere enn andre priser. Dette gjelder spesielt i krisetider slik som nå. I tillegg fører disse utfordringene til at mange land er avhengige av å selge til multinasjonale selskaper, eller tillate at slike selskaper utfører utvinning og andre store prosjekter, uten at man kan stille vilkår til verken miljø eller arbeidsforhold.

I disse tider der grønn teknologi utvikles i stadig større skala, blir råvareprodusenter i stor grad de som må betale prisen for lokal forurensning. Både gjennom utvinning av mineraler som trengs for grønn teknologi, eller i prosjekter knyttet til vann- eller vindkraft som gjøres for å fortrenge fossil energi. Et annet eksempel er hvordan produksjon av agrodrivstoff mange steder i Latin-Amerika har fortrenget matproduksjon og ført til at matpriser lokalt og regionalt har økt kraftig.

Forskjellen mellom utgangspunktet til sentrum/venstre-regjeringer kontra høyreorienterte regjeringer, går ofte på at sentrum/venstre-regjeringene i større grad promoterer nasjonalt eierskap og hvordan disse regjeringene bruker inntektene til fordeling og sosiale tiltak. De har også motarbeidet

frihandelssystemer der den enkelte nasjonalstaten stiller svakt når det gjelder å stille krav til de som investerer.

Mange regjeringer som utgår fra venstresiden har ofte vært i en skvis mellom ønsket om økonomisk utvikling for massene og ønsket om å bevare naturen. Dette har vært spesielt tydelig i Brasil de siste tiårene. Under Lulas regjeringstid ble avskogingen i Brasiliansk Amazonas kraftig redusert. Temer, og Bolsonaro etter han kom til makten, har på en annen side aktivt motarbeidet alle ønsker om å opprettholde vern av Amazonas eller urfolksterritoriene og urfolks rettigheter. Samtidig har innflytelsen til nasjonal agrobusiness og multinasjonale selskaper under regjeringsskifter i Brasil vært betydelig. Motkreftene har stort sett vært å finne i sosiale bevegelser og i annen form for folkelig mobilisering.

I enkelte land der urfolksorganisasjoner har hatt mer innflytelse, er det stilt krav i landets grunnlov om vern av naturen. Land med bedre beskyttelse av urfolk har ofte også bedre lovgivning for naturvern. De politiske endringene i Ecuador, Bolivia og Brasil har satt mye av dette i fare. Det kan sies mye om det er rett eller galt å ta kampen for bærekraft inn i lovverket istedenfor at den kjempes i det politiske rommet, men grunnlovsværn gir ofte mer langsiktig beskyttelse av interesser som har sterke motkrefter i samfunnet.

Mye folkelig mobilisering på grasrota i Latin-Amerika har kommet til i grenselandet mellom kamp for urfolks rettigheter og mot miljøødeleggende megaprosjekter slik som gruver, plantasjer og damanlegg som både truer lokalmiljøet og muligheten til å leve på tradisjonelt vis på landsbygda. I økende grad er disse kampene farlige, fordi enten nasjonale myndigheter eller sterke økonomiske interesser trues av kampen for miljø og bærekraft. Ingen region i verden har større andel av drap på miljøaktivister (Global Witness, 2020). Dette gjelder både drap på sosiale ledere og vanlige aktivister. Oppklaringsprosenten av vold, trusler og drap på miljøaktivister og andre sosiale aktivister er svært lav, og det er lite beskyttelse å hente hos myndigheter eller politi- og rettsvesen.

Norge og Latin-Amerika

Norges tilstedeværelse i Latin-Amerika er mangefasettert. På den ene siden brukes store summer på vern av regnskog. På den andre siden er norske, delvis statlig eide, selskaper som Equinor og Hydro, tungt investert og engasjert i aktiviteter som har en rekke negative konsekvenser for folks helse, matsuverenitet, miljø og klima.

I 2017 startet Statoil (nå Equinor) utvinning av gass og olje i feltet Vaca Muerta i Argentina. I likhet med andre petroleumsselskaper som Total, Chevron og det argentinske YPF, brukte Equinor fracking for utvinning av hydrokarbon i dette området. Fracking innebærer at kjemikalier, sand og vann pumpes ned i bakken. Denne utvinningsmetoden er forbudt i flere land og er sterkt kritisert på grunn av dens mange negative konsekvenser, som storskala forurensning av jord og vannkilder, og dermed med store følger for folks helse. Nord-Patagonia, hvor Vaca Muerta ligger, huser regionens største nedbørsfelt og er derfor en viktig drikkevannskilde for Mapuche-urfolk og småbønder. Olje- og gassutvinningen i Vaca Muerta utgjør en alvorlig trussel mot miljøet, befolkningen og det godt etablerte og bærekraftige jordbruket som finnes i regionen.

I tillegg vant Equinor i 2019 syv leteblokker i argentinsk farvann for å utvikle utvinning av offshore olje og gass^{[1][2]}. Seismiske undersøkelser som gjøres i disse områdene har skapt enorm støyforurensning som rammer både pattedyr, fisk og miljø i det argentinske havet. Greenpeace sammenligner omfanget av denne støyforurensningen med den som atombomben over Hiroshima skapte i 1945^[3].

Et annet eksempel på norsk problematisk næringsaktivitet i Latin-Amerika er gjennom selskapet Hydro. I februar 2018 ble aluminiumsraffineriet Alunorte, som eies og driftes av Hydro i den

brasilianske delstaten Pará, rammet av et kraftig regnvær som medførte store utslipp fra anlegget med alvorlig forurensning av elvene og grunnvannet i området rundt som resultat. Dette fikk igjen store negative konsekvenser for lokalsamfunnene i området: urfolk, småbønder, jordløse og quilombolaer (samfunn bygd opp av etterkommere av afrikanere som levde som slaver), ble hardt berørt.

I etterkant av utslippet ble det funnet høye verdier av tungmetaller i vannkildene rundt anlegget. Elvene er en helt sentral del av lokalbefolkningenes liv, og brukes til drikkevann, fiske og bading hver eneste dag. Vannet har vært livsgrunlaget til befolkningen i generasjoner, men med Hydros inntog og uansvarlige drift trumfer selskapets profitt lokalbefolkningenes liv og helse. Folkets tydelige krav om at Hydro måtte rydde opp ble møtt av ansvarsfraskrivelse fra Hydros side, og snudde saken til å peke på selskapet selv som offer i saken, da de tapte penger fordi de ble pålagt å midlertidig redusere produksjonen. Dette i en kontekst hvor lokalbefolkningen har blitt forsøkt fordrevet fra sine tradisjonelle områder for at Hydro skulle kunne utvide driften. Forsøket på å kneble lokalbefolkningen viser hvor viktig det er å lytte til og respondere på historiene til lokalbefolkningene som bor i området, og som rammes av norske selskapers uansvarlige rovdrift.

Dette er bare noen få av mange eksempler på norsk, profittdrevet framferd i Latin-Amerika. Og det er mye som tyder på at denne typen aktivitet bare vil øke i styrke. Gjennom sitt medlemskap i EFTA er Norge i ferd med å inngå en udemokratisk, usosial og miljøfiendtlig handelsavtale med MERCOSUR-landene Brasil, Argentina, Uruguay og Paraguay. Forhandlingene har skjedd uten innspill og innsyn fra urfolk, bønder og sivilsamfunn, samtidig som det trolig er nettopp disse gruppene som blir hardest rammet av de negative konsekvensene for matsuverenitet og miljø, på begge sider av avtalen. Handelsavtalen åpner bl.a. for økt eksport av tollreduerte kjøttkvoter og soyamel fra MERCOSUR-landene, økt eksport av oppdrettslaks fra Norge^[4], samt etablering av norsk petroleumsutvinning i Argentina. Produksjon av soya og storfe er av de viktigste årsakene til avskoging av Amazonas, og okkuperer i dag mer enn 60% av de avskogede områdene.^[5] Norsk land- og havbruk har et uttalt ønske om redusert import av brasiliansk soya. Med denne avtalen tilrettelegges det likevel for økt import fra MERCOSUR, samtidig som vi vet at norsk import bidrar til den globale etterspørselen etter soya, som legger press på mennesker og miljø.

Frihandelsavtaler som politiske målsettinger har historisk gått på bekostning av menneskerettigheter og jordas tålegrense, og tjener kun de allerede sterkt bemidlede. Denne avtalen er intet unntak, og er nok et eksempel på den økte norske næringsaktiviteten i Latin-Amerika som tjener kapitalinteresser foran klima, miljø og mennesker.

[Klikk her for norsk sivilsamfunns uttalelse og krav om å bremse avtalen.](#)^[6]

^[1] <https://www.equinor.com/no/news/2019-04-17-argentina.html>

^[2] Mer om Equinor i Argentina: <https://www.equinor.com/no/where-we-are/argentina.html>

^[3] <https://www.pagina12.com.ar/271647-denuncian-el-alto-impacto-sonoro-en-la-exploracion-de-hidro>

^[4] Regjeringen.no 2020: [Fakta om frihandelsavtalen med Mercosur](#)

^[5] Regnskogsfondet 2014: [Derfor forsvinner regnskogen](#)

^[6] Latin-Amerikagruppene i Norge m. fler. 2019: [Brems handelsavtalen med Mercosur](#)